

Shahid Rajaei Teacher Training University- Iran
Ontological Researches
Semi-Annual Scientific Journal
ISSN (print): 2345-3761 (online): 2676-4490
Type: Research

Vol.13, No. 26
Autumn 2024 & Winter 2025

Journal Homepage: www.orj.sru.ac.ir

Heidegger and the Dwelling of Dasein in the Age of World Picture

Vahide Ebrahimzade¹

Ali Naqi Baqershahi²

Abstract

In the fundamental ontology, "being in" is one of the main focuses of Heidegger's words. This word takes meaning with its complement, the world. Martin Heidegger, a German philosopher and phenomenologist, begins the analysis of the meaning of dwelling in his advanced thought of everydayness being-in-the-world and he links it with other concepts in his later treatises. In this article, the author shows the meaning of dwelling from Heidegger's point of view and how it can happen in the age of the world picture, using a library method and in a descriptive-analytical way. By studying Heidegger's works, we can conclude that from the general concept of dwelling, Being aspects and nothingness aspects can be understood, which can be generalized to the concepts of being-in-a-space and being-in-Da. The first syllable, which means being dwelling, has the ability to face " Being ", and the second

¹. Ph.D. Student in Philosophy, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran,
corresponding author ezvahide@gmail.com

². Associate Professor, Philosophy, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran
baghersshahi@hum.ikiu.ac.ir

Received: 30/10/2023

Reviewed: 28/01/2024

Revised: 12/01/2025

Accepted: 18/01/2025

syllable, which is nothingness dwelling, although it is elusive and does not come into contact, it is "Da" and seeks "nothingness". This latter aspects of dwelling can be called.

Keywords: Dwelling, Dasein, Age of World Picture, Heidegger, Being-in-a-Space, Being-in- the- World.

Problem statement

In Heidegger's thinking, "being" is one of the main focus of words. This word is formed with its complement, the world. "Being-in-the-world" is the starting point of understanding many things for Heidegger. At the everydayness, human forgets his existential connection with "being-in-the -world" and becomes homelessness.

But there is a question. How is it possible to reconnect with the world where the meaning of mystery and discovery has been reduced to an image? An age where there are few hidden corners left and the whole world is discovery and watching. In other words, where is the home of human?

One of the important issues in Heidegger's thought is homelessness. When Heidegger begins his questions from existence with fundamental ontology (*Being and time*), When he speaks of language (*What is called thinking*), When he speaks of nothingness (*introduction to metaphysics*) or when he deals in detail with the farmer's shoes in Van Gogh's painting (*the origin of the work of art*) he thinks to be at home and communicate with the forgotten existence. This topic (homelessness) reaches its peak later and after the turn so that in "building, dwelling, thinking" he considers being human to include dwelling. A dwelling that is accompanied by anxiety, care, and mystery.

If philosophy for Heidegger is the possibility of human existence in Being, talking about Dasein dwelling is talking how lives in this world. This attention to the possibility of Dasein existence is the search worldhood in Heidegger.

Although in Heidegger's view, dwelling is presented from an ontological view and is expressed as a way of being-in-the-world and finding meaning, it has been reduced to a normal thing for the contemporary human so that he does not notice the existential relations hidden behind this matter. Although the contemporary human is less familiar with the cause of this fear and wandering, he understands homelessness in this world and the problem is right here.

If in The question concerning technology, it was of this nature that the power source was placed to be swallowed bit by bit to make the machine fat, now in the age of the world picture, it is a mathematical determination that the power source is placed and take away Being from its original meaning which is truth and alethia. The answers are issued in a fraction of a second, and the connection being aspects, such as thinking, language, writing, darkness, alethia, and nothingness, etc., is cut off, and the being becomes further away from its home due to the shortening of the thinking period.

Heidegger's life in the village, his refuge in a forest hut his attention to nothingness, and his desire to face greatness (according to the author), his confusion after World War II, and the note "Why do i stay in the provinces?" Everything shows an attempt to find the darkness that cannot be found in the city lights.

In this article, the author tries to show that the home of being is the darkness of the womb, which has been destroyed in the noise of Neons of our age and it has created homelessness problem. Also, considering the age of the picture of the world, whose greatest features are the mathematical rigidity, the binary value of numbers, the praise of determinism, and the disclosure of the world in the form of the picture, we have forgotten the connection with nothingness and the great thing, and due to this importance, nihilism have intensified. Now one way to return home is to approach the mystery, anxiety, nothingness and Geviert and let us listen to Heidegger's call. Martin Heidegger responds to the crisis of modern homelessness in the West with an ontological approach.

This article seeks to answer the following questions:

- 1- According to fundamental ontology, where is the worldhood?
- 2- According Heidegger's perspective, what is the fundamental characteristic of dwelling?
- 3- Considering the nihilism and homelessness of contemporary human from Heidegger's point of view, how does Dasein become at home in the age of the world picture?

Method

The beginning of this research started from facing the meaning of dwelling for the inhabitants of the earth. Where do we dwell? At home? Or in the city? In the world? The current research is a fundamental research, and according to its topic were answered the above questions. various qualitative research methods such as descriptive and analytical methods and based on the review of library resources, are used to investigate and analyze different aspects of the research topic.

Finding and Results

Heidegger spoke about dwelling under the topic of being-in-the-world and the everydayness world in being of Dasein is practical. In this article, we tried to extract two other meanings of dwelling. These two meanings are related to being-in-space and being-in-Da. Being-in-space, which is combined with projection, can be called existential dwelling. As we speak with language and take something from it, and know in the world of poetry and art, that something is present "here", we have a Being dwelling. But we have another way of dwelling that is present "there", cannot be obtained, and is invisible, but can only be called and hear it. This call takes space in the anxiety, facing nothingness, paying attention to the mystery, paying attention to the *Geviert* and facing the greatest. In the second aspect of dwelling, we call nothingness that it is mystery. We have a nothingness dwelling. This way of dwelling

is closely related to care of nothingness and "Da". Heidegger's dual urban-forest life also refers to his Being-nothingness dwelling. In the darkness of the forest and away from the noise of neon lights in the city, he has been looking for something that will disclose itself to him for a moment.

References

- Ahmadi B, *Heidegger and Fundamental Questions*. Tehran: Markaz Publications; 2021. Persian.
- Bijan A. [Translation of *Martin Heidegger An Illustrated Study*]. Bimel W (Author). Tehran: Soroush Publications; 2008. Persian.
- Bagheri SH. [Translation of *Heidegger zur Einfuhrung*]. Figal G (Author). Tehran: Hekmat Publications; 2014. Persian.
- Hanai Kashani M. [Translation of *Existential Philosophy*]. Macquarrie J (Author). Tehran: Hermes Publications; 1998. Persian.
- Olyaei SH. [Translation of *Dictionnaire Heidegger*]. Vaysse J (Author). Tehran: Qoqnoos Publications; 2018. Persian.

Shahid Rajaee Teacher Training University- Iran
Ontological Researches
semi-annual scientific journal
ISSN (print): 2345-3761 (online): 2676-4490
Type: Research

Vol.13, No. 26
Autumn 2024 & Winter 2025

پژوهش‌های هستی‌شناختی
دو فصلنامه علمی
نوع مقاله: پژوهشی
سال سیزدهم، شماره ۲۶
پاییز و زمستان ۱۴۰۳
صفحات ۶۵۷-۶۸۴

هایدگر و سکنی‌گزینی دازاین در عصر تصویر جهان

وحیده ابراهیم‌زاده^۱

علی‌نقی باقرشاهی^۲

چکیده

در هستی‌شناسی بنیادین «در بودن» یکی از کانون‌های اصلی کلمات هایدگر است. این کلمه با مکمل خود، یعنی جهان، معنا می‌گیرد. مارتین هایدگر فیلسوف و پدیدارشناس آلمانی تحلیل معنای سکنی‌گزینی را در اندیشه متقدم خود از در-جهان-بودن هرروزینه می‌آغازد و آن را در رسالات متأخرش با مفاهیم دیگر پیوند می‌زند. نگارنده در این مقاله با روش کتابخانه‌ای و به صورت توصیفی-تحلیلی نشان می‌دهد سکنی‌گزینی از نظرگاه هایدگر به چه معناهایی است و همچنین در عصر تصویر جهان چطور می‌تواند رخ دهد. با مطالعه در آثار هایدگر می‌توان نتیجه گرفت از مفهوم کلی سکنی‌گزینی، دو نحو وجودی و عدمی قابل برداشت است که به مفاهیم در-مکان-بودن و در-آنجا-

ezvahide@gmail.com

baghersshahi@hum.ikiu.ac.ir

^۱ دانشجوی دکتری فلسفه دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، نویسنده مسئول

^۲ دانشیار گروه فلسفه دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۸

تاریخ داوری: ۱۴۰۲/۱۱/۰۸

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۰/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۹

بودن قابل تعمیم هستند. نحو اول، یعنی سکنی‌گزینی وجودی، قابلیت مواجهه با «هستی» را دارد و نحو دوم آن که سکنی‌گزینی عدمی است، اگرچه گریزپاست و به مواجهه نمی‌آید اما «Da» است و در طلب «عدم» است. این نحو اخیر از سکنی‌گزینی قابل فراخواندن می‌باشد.

کلمات کلیدی: سکنی‌گزینی، هایدگر، دازاین، عصر تصویر جهان، در-مکان-بودن، در-جهان-بودن.

مقدمه

یکی از مسائل مهم در اندیشه مارتین هایدگر (Martin Heidegger) که با وجود و فهم اگزستانسیال او مرتبط می‌شود بی‌خانمانی انسان (Human Homelessness) است. خانه وجود، زهدان تاریکی است که در هیاهوی نئون‌های عصر ما نابود شده است و بحران عالم‌مندی را در غلیظ‌ترین شکل خود رقم زده است. هایدگر چه آنجا که با هستی‌شناسی بنیادین پرسش‌هایش را از هستی می‌آغازد (هستی و زمان)، چه آنجا که از زبان (Sprache/Language) (درآمدی بر متافیزیک) سخن می‌گوید یا چه وقتی به کفش‌های کشاورز در نقاشی ونگوگ (منشأ اثر هنری) به طور مفصل می‌پردازد در واقع به انسان برای قرارگرفتن در خانه‌اش و ارتباط با وجود (حقیقت) از یاد رفته می‌اندیشد. این مطلب (بی‌خانمانی) بعدها و پس از دوران چرخش (Kebre/Turn)، یعنی در رسالات متأخر او به تفصیل بحث می‌شود و به تعاریف وجودی دازاین نیز نزدیک می‌شود به طوری که در نوشتار عمارت، سکونت، فکرت انسان‌بودن را شامل سکنی‌گزیدن (Wobnen/Dwelling) می‌داند. سکنی‌گزیدنی که توام با حضور و مراقبت (Sorge/Care) است. در بیان مفهوم سکنی‌گزینی از دید هایدگر پیش از این تلاش‌هایی شده‌است، اما این مقاله می‌کوشد زوایای تازه‌ای در نسبت با عصر تصویر جهان باز کند و به نگاه جزئی‌تری از این مفهوم برسد.

نخست: وجود «در» عالم

در-بودن

هایدگر برای فهم معنای هستی، در پی شناخت هستنده است و «مقوم ضروری این شناخت را به نحو ماتقدم، در-جهان-بودن می‌نامد» (هایدگر، ۲۰۰۸، ص ۱۷۰). بنابراین برای آنکه بدانیم معنای هستی چیست و جهان چه نحو ارتباطی با هستنده دارد، باید معنای وجود (Being/sein) «در» عالم را بدانیم و از یک «در» بگذریم. «موضوعی که در

مرحله تمهیدی تحلیل اگزیستانسیال دازاین دلیل راه ماست مقوم بنیادین هستی این هستند، یعنی در-جهان-بودن، است» (همان، ص ۳۳۱). در-بودن (In-sein/Being-in) به طور عام به نحو مکانی درک می‌شود، اما جهان به مثابه ظرف مختص هستندگانی به غیر از انسان است. «لفظ «در-بودن» هستی هستنده‌ای را نام می‌نهد که در چیزی دیگر قرار دارد، مثلاً آب «در» لیوان یا جامه «در» جامه‌دان. آنچه با این «در» مراد می‌کنیم آن‌گونه مناسبت هستی است که دو هستنده ممتد «در» مکان از حیث حیز / Ort (location خود در این مکان با یکدیگر دارند» (همان، ص ۱۷۲). اما این نحو از «دریت» در-بودن به اعتبار هستی پیش‌دستی است و در مقام «اندر» جهان بودن پیش می‌آید. «وجود پیش‌دستی چیزی «در» موجود پیش‌دستی دیگر و وجود پیش‌دستی چیزی همراه با موجود پیش‌دستی دیگر به معنای ارتباط مکانی معینی، آن ویژگی‌های هستی‌شناختی‌ای هستند که ما آن‌ها را مقولی می‌نامیم. ویژگی‌های مقولی به هستندگانی تعلق دارند که نوع هستی آن‌ها غیر از نوع هستی دازاین است» (Heidegger, 2001, p 79). درحالی‌که باید به تفاوت «در» و «اندر» جهان بودن در واژگان فیلسوف دقت شود و معادل‌های متفاوتی هم بکار برد (Being-in-the-world / Being-within-the-world) به بیان دیگر این نوع از «در بودن» همچون ظرفی عمل می‌کند که هستندگان «در» آن قرار می‌گیرند و تفاوتی هم بین هستندگان نیست و بدیهی است که مراد هایدگر برای دازاین که هستنده‌ای متفاوت از سایر هستندگان است چنین معنایی نیست. او برای دازاین این دریت را با خط تیره متمایز می‌کند و آن را در-بودن می‌نویسد که از بودن-در متفاوت است. آنچه هایدگر از «در-بودن» دازاین مراد می‌کرده است یک بنیان اگزیستانسیال است که با آن نوع «در-...-بودن» که مکانی و مقولی است ارتباطی ندارد (Ibid, p 81).

جهان

هایدگر در بند چهارده هستی و زمان به معانی متفاوت از جهان می‌پردازد و نکته مهم آن است که او به آنچه قبل از دازاین وجود داشته است جهان نمی‌گوید. در دوره‌های پیشانسان اگرچه جهان به معنای طبیعی آن وجود داشته است، اما چون هستنده-هستی یا همان جهان‌هایدگری تشکیل نشده است معنای جهان را برای او نشان نمی‌دهد. «کلمه

world (=عالم/جهان/دنیا) مشتق از کلمهٔ مرکب weor-old در انگلیسی قدیم است که در آن weor به معنای «انسان» و old به معنای «عصر» یا «عهد» است بنابراین world با توجه به ریشهٔ آن، عهد انسان است» (مک‌کواری، ۱۹۹۸، ص ۷۶). بنابراین، قطع نظر از انسان عالمی نمی‌تواند وجود داشته باشد و این به معنای ایده‌آلیسم ذهن نیست، بلکه می‌خواهیم شرح دهیم هنگامیکه دربارهٔ جهان فلسفی حرف می‌زنیم، در عین حال منظور است دربارهٔ انسان سخن بگوییم. زیرا تعبیر «عالم» حاکی از دیدگاهی انسانی است که از آن دیدگاه هرچیز به عنوان محیط دیده می‌شود. همچنین می‌دانیم در گفتار (Rede/Discourse) جهان‌های بی‌شماری وجود دارد مثل جهان ریاضی یا جهان طبیعت یا... اما هایدگر وقتی صحبت از جهان می‌کند چه منظور دارد؟ جهانیّت جهان از حیث کلی منظور است یا جهانیّت جهان از حیث طبیعی؟ همانطور که می‌دانیم روش هایدگر توصیف پدیدارشناختی است. او جهان هستومندی را از حیث پدیدارشناختی توصیف می‌کند و برای آن چهار معنا بیان می‌دارد.

نخستین مفهوم برای جهان، به معنای ظرف است. در این نوع جهان که برای هستندگانی به غیر از دازاین آمده است، همه مظلوف هستند. «جهان به عنوان مفهومی هستومندی به‌کار می‌رود و بر تمام هستندگانی دلالت می‌کند که می‌توانند در درون جهان حضوری پیش‌دستی داشته باشند» (هایدگر، ۲۰۰۸، ص ۱۹۶). این همان معنا از جهان است که در مبحث «در بودن» عنوان می‌شود و با ویژگی‌های مقولی هستندگانی غیر از دازاین توضیح داده می‌شود. معنای دوم از جهان، این است که قدری دایره درون‌جهانی‌ها محدودتر شود و شماری خاص از هستندگان را دربرگیرد. به عنوان مثال، هستندگان عددی را در نظر بگیریم و بگوییم «جهان ریاضیات». هایدگر معانی سوم و چهارم از جهان را بسیار محدودتر از معنای اول جهان می‌داند و آن را به دازاین اختصاص می‌دهد. او عالم را جایی می‌داند که به حیوانات و سنگ و گیاه تعلق ندارد. «سنگ عالم ندارد، گیاه و جانور نیز هیچ عالمی ندارند، اما به جمیع موجوداتی که به محیطی بسته‌اند تعلق دارند» (همان، ص ۲۹). در واقع معنای سوم و چهارم جهان از آن جهت که زمینهٔ نهایی یا زمینه‌های در شدن زندگی انسان است به بنیان‌های اگزیستانسیال و اگزیستانسیال (Existentiell / Existentiell) هستند (در اینجا فقط دازاین) مربوط است. برای توضیح بیشتر از معنای

سوم و چهارم جهان بهتر است مثالی بیاوریم از زاین دازاین یا همان هستی او. هستی خانم الف با هستی خانم ب در واقعیت متفاوت است. خانم الف کارمندی در تهران است که به هنرهای تجسمی علاقه دارد، اما خانم ب یک کشاورز در مزارع زعفران خراسان است. این هردو دازاین به سبب اگزیزتانس خود تعیین‌هایی یافته‌اند و به فراخور آن جهانی اگزیزتانسیل که شخصی و مختص خانم الف یا ب است شکل گرفته‌است و یا به تعبیر بهتر ما با مفهوم «جهان خویش» آن‌ها مواجه هستیم. اما در جهان اگزیزتانسیل امور کلی که مربوط به هستی دازاین است مطرح می‌شود. به عنوان مثال یک پرسش نظیر «آیا انسان پس از مرگ دارای حیات نفسانی است؟» یک پرسش برآمده از جهان اگزیزتانسیل دازاین است که این تعریف از جهان، مختص هستنده‌ای به نام دازاین است که شخص الف یا ب ندارد و همچنین در تعریف اول و دوم جهان آن را نمی‌بینیم و محدود به ما نشده است. در حالی که تعریف سوم از جهان یا همان جهان اگزیزتانسیل کاملاً به ما مربوط است تا آنجا که در هستی و زمان با تعبیری همچون ما-جهان (Wir-Welt/ We-world) نیز آمده است. هایدگر ازین معنای جهان، طرحی وجودشناسانه را مراد می‌کند که یکسره در شدن است. به تعبیر درست، در این طرح «جهان، جهان بودگی می‌کند» یا «عالم عالمیت دارد».

دازاین و در جهان هستن او

فهم دازاین (Wir-Welt /We-world) دشوار نیست. زیرا که دازاین (Dasein) یک موجود یا به تعبیر نزدیک‌تر، خود ما هستیم. خود ما که در هر لحظه در جهان است «دازاین آن هستنده‌ای است که همواره و در همه حال من خود آنم» (Heidegger, 2001, p 67). این هستنده همواره یک من است، و نه دیگران. او در اگزیزتانس خود پیوسته پرسشگر است و از خود سؤال می‌پرسد من چه کسی هستم؟ من چگونه هستم؟ این هستنده دارای جهانی است که تنها از طریق آن جهان بودگی می‌کند. در نظر هایدگر ما سه نحو از هستی فهم می‌کنیم: هستی تودستی (Zuhanden/ ready-to-hand) و هستی پیش دستی (Vorhanden/ Presence-at-hand) در-جهان-بودن یا دازاین.

هستی تودستی که به اشیا و ابزارها و موجودات غیرانسانی اختصاص می‌یابد به در جهان بودن پردازشگرانه نظر دارد. هستی پیش‌دستی نیز که در یک مقام غیرعملی و آنچه شامل تودستی‌ها نمی‌شود ظهور می‌یابد بر وجه تئوریک هستندگان مقصود است، اما نوع سوم از هستی که در اینجا مدنظر هست همان در-جهان-بودن یا دازاین است. در پردازش هرروزینه (Alltäglichkeit /Everydayness)، دازاین مکان‌مند نیز هست. لازم به ذکر است ما نیز از شیوه خط تیره‌گذاری هایدگر برای بودن دازاین در جهان تبعیت می‌کنیم و در مکان بودن و در «جا» بودن دازاین را با خط تیره مشخص می‌کنیم تا این در بودن‌ها نیز به نحو ظرف و مظلوف درک نشود. وجود سو گرفته به سویی است. و وقتی می‌گوییم سو گرفته به سویی است در واقع داریم به او تعیین مکانی می‌بخشیم. به عنوان مثال در کلاس درس ما رو به جایی داریم، سو می‌گیریم و در سوی صحیح می‌نشینیم. پس دازاین چون رو به سویی دارد و رو به جایی دارد، تنها این‌جا نیست، بلکه آنجا هم است. اگر جا را با پیش‌فرض‌های ذهنی، مکان فرض کنیم باید به این پردازیم که مکان به چه معناست و دازاین چگونه مکان‌مند است؟

در-مکان-هستن

هایدگر قایل به تعریف مکان (Raum/Space) خاص و مختص به دازاین است. اما قبل از اینکه به مکان به عنوان تعریفی خاص برای دازاین برسیم به دو مهم دیگر می‌پردازیم. نخست مکانیت تودستی‌های درون‌جهانی سپس مکانیت در-جهان-بودن و سرانجام مکان‌مندی دازاین و مکان.

«مدلول مکانیت دازاین، که ذاتا هستی‌ای پیش‌دستی نیست، نه چیزی چون پیشامدیاست در نقطه‌ای از «جهان-مکان» و نه هستی تودستی‌ای است در مکانی» (هایدگر، ۲۰۰۸، ص ۲۷۸). آنچه هایدگر در تعریف مکان تأکید دارد، نحو عملی (Praktisch/Practical) و همراه با پردازش (Besorgen/Concern) آن است. او به مکان در معنای بعد و امتداد چنان که دکارت و پسادکارت شرح می‌دهد اعتنا ندارد. «دازاین در» جهان هست، و این، یعنی دازاین با هستندگانی که در معرض مواجهه واقع می‌شوند مرادده‌ای مأنوسانه و پردازشگرانه دارد» (همان). برای او مکان باید معنامند در نسبت با دازاین باشد. هنگامی که یک واژه

ناآشنا را می‌شنویم متوجه فاصله و دوری (Entferntheit/Remotedness) هستیم. هنگامی که به جشنی وارد می‌شویم که هیچ‌آشنایی در آنجا نداریم، باز احساس دوری داریم. بنابراین مکان همان مکان است، اما در نظر ما دور و نزدیک می‌شود. هایدگر برای تعریف مکان به کشسانی مفهومی از دوری تا قرب (Nähe/Nearness) نظر دارد. «اگر مکانیت به نحوی از انجا مناسبتی با دازاین دارد، این مناسبت تنها به سبب همین در-بودن است که امکان‌پذیر شده‌است، اما واضح است اینجا مکانیت دازاین از دو خصلت نشان دارد: رفع دوری و جهت‌گیری» (همان). معادل‌های رفع دوری در زبان انگلیسی مستقیم به فاصله و از میان برداشتن آن به معنای رفع مسافت اشاره دارد (Ent-fernung/De-distancing). دازاین ذاتاً تمایل به قرب دارد. اما این رفع دوری و این قرب به معنای کم‌کردن مفهوم فاصله فیزیکی نیست. بلکه به معنای رفع حجاب است که پرده از امری بردارد و جهت‌گیری (Ausrichtung/Directionality) دارد. هایدگر در این معنای مکان که مربوط به تودستی‌های درون جهانی هستند و با به قرب خود آوردن آن‌ها در جهان هرروزینه، جایی مشخص می‌شود، ناحیه (Gegend/Region) می‌گوید. توی دستی‌ها همواره ارجاع به ناحیه‌ای دارند. به عنوان مثال چکش ارجاع به ناحیه‌ای به اسم کارگاه دارد. می‌بینیم که معنای مکان به معنای ناحیه که با پردازش‌گری ابزارها و در قرب قرارگرفتن آنها در ارتباط است تغییر می‌یابد.

در-آن‌جا-هستن

آنچه در دا-زاین او را دچار ویژگی کرده‌است «دا» (Da/There) است. «دا» به او فرصت اینجا و آنجا هستن می‌دهد. جا متمایز است از فضا که آن را امتداد تلقی می‌کنند و می‌توان آن را به طریق ریاضیاتی ساماندهی کرد. در چنین فضایی، نه جاها و مکان‌ها بلکه فاصله‌ها، مسافت‌ها و راستاهای محاسبه‌پذیر و سنجش‌پذیر یافت می‌شوند. اما جا در نظر هایدگر به چه معناست؟ «دا در واژه دازاین ناظر به جنبه‌ای است که هایدگر آن را گشودن یا گشودگی (Erschliessen /Disclosing) نامیده است» (حیدری، ۲۰۰۶، ص ۱۶). گشودنی که حضور است. اما وقتی از حضور در «جا» سخن می‌گوییم آیا منظور، محدوده‌ای تحدید شده است؟ «جا ذاتاً متحدکننده و گردآورنده است و برای همین است که نامحدود نیست»

(ویس، ۲۰۱۸، ص ۱۱۹). اما اگرچه جا در حال تعیین حد است، اما این حد به معنای خاتمه نیست، بلکه به معنای آغاز و رو به سوی آنجا کردن یا در جایی دیگر حضور داشتن است. «آنجا بودن بی‌تعیین است» (فیگال، ۲۰۱۵، ص ۶۰). «تجربه‌ی راستین این بی‌تعیینی، تجربه‌ی اصیل آنجا بودن است... آنجا بودن برگشودگی خودش است» (همان، ص ۶۱). به طور خلاصه آنکه نباید «دا» را به نحو مکانی فهم کرد و «اینجا و آنجا» را مکانی تعبیر کرد. این درست شبیه وقتی هست که از کسی حین حرف‌زدن می‌پرسیم اینجا هستی؟ در این پرسش، اینجا به مکان اشاره ندارد، بلکه می‌پرسیم حضور قلب داری به من؟ توجه و مواجهه عمیق داری به من؟ این «دای توجهی» ارتباط بین دازاین و هستی است.

دوم: وجود همچون عالم یا سکنی‌گزینی وجودی

دازاین در این جهان پرتاب شده‌است. اما لازم است تاکید شود در فلسفه‌ی هایدگر صحبت از پرتاب‌شدگی (Geworfenheit / Thrownness) به جهان، صحبت از سقوط به معنای افتادن از جایی بالاتر به جایی پایین‌تر نیست، بلکه نزدیک به آن چیزی است که در فرهنگ ما تقدیر نام گرفته‌است. تقدیر دازاین به جهان پرتاب شدن بوده است. تقدیر در اینجا هم معنای پرتاب شدن است و به همه آن چیزهایی اشاره دارد که دازاین برای آن‌ها تصمیمی نگرفته است. او به زمان تولد و به فرهنگ و به جغرافیایی پرتاب می‌شود، اما لحظات پرتاب‌شدگی مکرر در مراجعه است و زین پس حق انتخاب دارد. چنین نیست که او در آن پرتاب ابتدایی مستقر شود و در همان استقرار بماند، بلکه او در واقع بودنش، در حال شدن است. «واقع‌بودگی (Factizität/Facticity) دازاین چنان است که مادام که دازاین آنی است که هست، در پرتاب می‌ماند» (هایدگر، ۲۰۰۸، ص ۴۲۶). هنگامی که هایدگر با تأکید، «پرتاب‌شدگی» را از «واقع‌شدگی» متمایز می‌کند قصد دارد حال دازاین را از وضعیت راکد به وضعیت حرکت انتقال بدهد. حرکتی که طرح‌اندازانه است و عالمی را می‌سازد. در-جهان-بودن دازاین یک نوع در بودن به معنای کتاب‌ها «در» قفسه کتابخانه است، نمی‌باشد که دارای واقع‌شدن است بلکه در-جهان-بودن دازاین نحوی از هستن پراگماتیک و سازنده می‌باشد. «بنیاد هستی‌شناسانه جهان (جهان‌بودگی جهان) در امکان‌های خاص هستی دازاین نهفته است، و این امکان‌ها در طرح‌اندازی دازاین معلوم

می‌شوند» (احمدی، ۲۰۲۱، ص ۳۴۶). «دازاین است که مجموعه‌ها را می‌سازد، یعنی به آن‌ها معنا می‌دهد. هر مجموعه را بنا به طرح و نقشه‌ای (Entwurf/projection) شکل می‌دهد. دازاین امکان می‌دهد تا طرحی شکل گیرد. هایدگر این امکان یا اجازه را با sein lassen مشخص کرده است. شاید بتوان به تقریب این اصطلاح را «امکان دادن که باشد» ترجمه کرد» (همان، ص ۳۴۸). «دازاین در این جهان به عنوان «در جهان هستن» ساکن است، اما نه از راه ادراک حسی بلکه از راه فهم» (احمدی، ۲۰۲۱، ص ۴۵۷). فهم از طریق زبان اتفاق می‌افتد.

زبان

زبان بنیان اگزیستانسیال گشودگی دازاین است. دازاین با زبانیدن زبان عالم‌مند می‌شود، وجود می‌یابد و در-جهان-هستن‌اش را جهان-بودگی می‌کند. دازاین با عالمیدن عالم به یک نحو از سکنی‌گزینی نیز توجه می‌کند که رو به سوی جایی می‌آورد که بهره‌ای از گشودگی به عالم دارد. گشودگی به عالم در دستگاه هایدگری، گشودگی به حقیقت قرائت می‌شود. «حقیقت پدیدارشناسانه (گشودگی هستی) همان *transcendentalis veritas* (حقیقت استعلایی) است» (هایدگر، ۲۰۰۸، ص ۱۴۱). زبان نه تنها در نقش آواها زبان‌بودگی می‌کند که در سکوت (Schweigen/Silence) نیز زبان‌بودگی دارد. این موضوع مهم است که تأکید کنیم وقتی از عالم زبان حرف می‌زنیم منظور مجموعه تمام گزاره‌ها، خاموشی‌ها، بیان‌های بدنی و تصویری و اشاره‌ای و... است که یا در بیان حقیقت است و یا در پرگویی (Gerede/Idle talk) و سقوط. به بیان دیگر زبان با همه صداهای و سکوت‌هایش است که خانه وجود می‌باشد.

عالم و فراداده حقیقت در هایدگر

از زمان‌های دور معنای هستی و حقیقت با یکدیگر پیوند داشتند. حقیقت که با لغت یونانی خود، یعنی الثیا فهم می‌شود، به معنای ناپوشیده بود. *a-lêtia* که دارای پیشوند *a* است و این پیشوند به معنای «نا» در فارسی است. برای ارسطو الثیا دقیقاً به معنای حقیقت بود. «الثیا یک معادل یونانی برای حقیقت است» (Inwood, 1999, p 13). حقیقت در برخی

فیلسوفان به «همسانی فهم و شی» تعریف شده است. هایدگر بیان می‌دارد تعریف حقیقت با مطابقت کلی و تهی است. او می‌گوید در عمل اثبات گزاره، شناخت مرتبط با خود هستند باقی می‌ماند. «گزاره» این گزاره صادق است، یعنی این گزاره از آن هستند آن‌چنان که در خود هست رفع حجاب می‌کند. این گزاره حکم می‌کند، نشان می‌دهد و به هستندگان در مکشوفیت‌شان «مجال دیده شدن» می‌دهد» (هایدگر، ۲۰۰۸، ص ۴۹۷). بنابراین نمی‌توان گفت که حقیقت در نظر هایدگر آن معنای تطبیقی میان ذهن و عین را دارد. همچنین به معنای همسانی سوژه و ابژه نیز نیست. آدمی به روی اشیا آن‌چنان که هستند تا بدان حد گشوده است که می‌گذارد آن‌ها آنچه هستند باشند و آن‌ها را دستکاری نمی‌کند بلکه در آشکارگی آن‌ها مشارکت می‌کند. «حقیقت اگر چنین تعبیری جایز باشد، رخ می‌نماید، و آن وقتی است که حجاب‌ها کنار زده می‌شوند و آن وقت اشیا به عرصه ظهور می‌آیند» (مک‌کواری، ۱۹۹۸، ص ۱۳۸).

حقیقت، نامستوری و برپایی عالم

دازاین علاوه بر پرتاب شدن در عالم، طرح‌افکن نیز است و حرکت رو به جلو نیز دارد. اینجاست که دازاین عالمی را رفع حجاب می‌کند و در افق خود برمی‌گشاید و با برپایی حقیقت (Wahrheit/Truth) جهان‌ساز می‌شود. «در وجود و زمان «عالم» همان «پرتاب شدگی» thrownness است که هر انسانی (دازاین) هنگامی که به بلوغ می‌رسد، خود را «از پیش» در آن می‌بیند. انسان بودن به معنای «از پیش (در عالمی) بودن است، هایدگر در مسایل اساسی پدیدارشناسی که همچون وجود و زمان به سال ۱۹۲۷ تعلق دارد، آموزه وجود و زمان درباره عالم را به وضوح با هنر مرتبط می‌سازد» (یانگ، ۲۰۰۵، ص ۶۰). در واقع از نزاع دائمی مستوری و نامستوری عالمی رخ می‌کند. حال سوال این است که این پیکار در چه جهان‌هایی برپا می‌شود و چه عالم‌هایی را برمی‌گشاید؟

عالم‌های گشوده شعر و هنر

افلاطون با آنکه عقیده داشت زیبایی درخشش هستی است، اما بیان کرد هنرمند از حقیقت فاصله دارد. برای هایدگر اما برعکس است و هنرمند در یکی از والاترین مقام‌های هستی

نشسته است. هایدگر عالم هنر را بالا می‌برد چرا که هنر شبیه علم آن‌طور که همه چیز در آن متعین شد نبود. «تا زمان منشأ هایدگر ایمان خود به علم را از دست داده بود؛ «علم یک رویداد اصیل حقیقت نیست» و هنر را به جای آن نشانده، اما همه تغییرها در همین خلاصه می‌شود هر چیزی که هایدگر در سال ۱۹۳۳ از علم می‌طلبید در ۱۹۳۶ از هنر می‌جست» (یانگ، ۲۰۰۵، ص ۹۸). از دید او هنر شی نیست، متعین نیست، با مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی قابل سنجش نیست «بلکه جایی است که دازاین با خویشتن مواجهه دارد» (بیمل، ۲۰۰۸، ص ۲۰۵). هنر نه تنها دازاین را با خویشتن مواجهه می‌دهد که عالمی نیز می‌آفریند یا بهتر است بگوییم می‌گشاید. «ساختن عالم و در معرض دید قرار دادن زمین دو عنصر اصلی در اثر هنری است» (همان، ص ۱۳۹). هنر این امکان را به موجودات می‌دهد تا در نا-مستوری وجود خویش پیدا شوند و خود را در عالمی تازه دریابند. «در اثر هنری حقیقت یک موجود خود را در اثر می‌نهد. نهادن در اینجا، یعنی قرارگرفتن و استقرار یافتن» (Heidegger, 1975, p 36). اما اثر هنری عالمی را از صفر خلق نمی‌کند. «نقش اثر هنری خلق عالم نیست، بلکه مرئی ساختن و مفهوم کردن عالمی است که از پیش موجود است» (یانگ، ۲۰۰۵، ص ۶۲).

هایدگر در منشأ اثر هنری نمی‌گوید همه رشته‌ها از جمله شعر، هنر هستند، بلکه برعکس می‌گوید همه هنرها از جمله معماری، نقاشی، مجسمه‌سازی، موسیقی و... شعر هستند. تمامی هنر به معنی اجازه رخ دادن آنچه است، شعر است. ذاتاً شعر است و هنر سرشتی شعرگونه دارد. «سرشت شعرگونه هنر است که هنر در متن آنچه هست وارد عیان می‌شود، عیانی که در گشودگی آن همه چیز غیرمعمولی است» (هایدگر، ۲۰۰۲، ص ۱۷۷). پس نزد او، هنر شعر است. شعر برای هایدگر جایگاه بالایی داشت و شاید بزرگ‌ترین عالم از آن خود کننده او عالم شعر بود. همین‌طور بیان می‌دارد «زبان نیز شعر است». زبان با نام نهادن موجودات برای نخستین بار، آن‌ها را در قالب کلمه به ظهور می‌رساند. «تنها این نام‌گذاری است که موجودات را از بطن بودنشان به بودن می‌گمارد. این نام‌گذاری یک طرح‌اندازی آشکار است که در آن نشان داده می‌شود که چه چیز سبب می‌گردد تا موجودات این‌گونه به عیان درآیند» (همان، ص ۱۷۹).

معنای سکنی‌گزیدن نزد هایدگر

سکنی‌گزیدن (Bauen/Dwelling) با حس خانه‌مندی رابطه دارد (Inwood, 1999, p 97). چنانکه از عقبه و پیش‌فرض‌های ذهنی ما برمیآید، سکنی با مرحله ساختن آغاز می‌شود. ساختنی که با نوعی آشنایی پیوند می‌خورد. «اگر به جایی آشنا نباشیم گویی در خانه نیستیم» (Ibid, p 98). همچنین در جایی که ما به نحو بی‌اهتمام و موقت می‌نشینیم، سکنی‌گزیدن روی نمی‌دهد به عنوان مثال چهار چوبی در زمین فرو کنیم و چادری برپا کنیم و خواهیم گفت در اینجا یک هفته اقامت چادری داشتیم اما سکنی نگزیدیم. بسیار وقت‌ها هم چیزی ساخته‌ایم اما سکنی‌گزیدن روی نداده است. خانه‌های خالی و اقامتگاه‌های موقت دور از آن معنایی هستند که هایدگر از سکنی‌گزیدن مراد می‌کند. همچنین هایدگر برای تدقیق مفهوم ساختن و سکونت تأکید می‌کند «پل‌ها ساختمان هستند و نه سکونتگاه» (Heidegger, 1975, p 145). دو مقوله در اینجا مشخص می‌شود. نخست آنکه ما چیزی می‌سازیم و پس از آنکه ساختیم سکنی‌گزیدن اتفاق می‌افتد و دوم آنکه در جوار چیزی قرار می‌گیریم که آن چیز و مجموعه چیزهای آن ناحیه آشنا هستند که آن‌ها را به قرب خود درمی‌آوریم. هایدگر در عمارت سکونت فکرت می‌گوید: «سکونت یا پناه‌یافتن در هر حال غایتی است که در هر ساختنی محور است» (هایدگر، ۲۰۰۲، ص ۵).

اگر بخواهیم به شیوه خود فیلسوف که با ریشه‌شناسی کلمات به مباحث ورود می‌کند پیش رویم باید گفت کلمه Bauen که اکنون مهجور شده است و مربوط به آلمانی کهن بوده است، سکونت کردن است. البته معانی دیگری نیز هایدگر برای آن آورده است نظیر عزیز داشتن، حمایت کردن، حفظ و مراقبت کردن و حتی کشت کردن انگور. اما آنچه مهم است هایدگر از سکنی‌گزیدن، ساختن را مراد می‌کند و از ساختن، سکنی‌گزیدن را. البته این نوع ساختن را از Construction جدا کرده است. هایدگر از کلمه Bauen بیشتر آن نحوی از سکنی‌گزیدن را مراد می‌کند که با انس، مراقبت و حضور صورت می‌گیرد. هایدگر از اصطلاح Geviert مشهورش در سکنی‌گزینی انسان‌های فانی سخن می‌گوید و تأکید دارد در این نوع سکونت، ویژگی بنیادین محافظت و نگهداری کردن است. اما از چه محافظت کنند؟ «انسان‌های فانی به گونه‌ای سکنی می‌گزینند که حضور وجود جوهری

چهارگانه یا چهاروجهی را محفوظ بدارند: از این رو محافظتی که به معنای سکنی‌گزیدن است چهار وجهی است» (همان، ص ۱۰). اما محافظت کردن، انتظار کشیدن، درک کردن و پذیرا شدن آسمان و هدایت کردن میرایان در کجا اتفاق می‌افتد؟ هایدگر پاسخ می‌دهد در چیزها. «سکنی‌گزیدن با تبلور حضور امر چهارگانه در چیزها از آن‌ها محافظت می‌کند». باز به کلمه‌ی «محافظت» برمی‌خوریم. که سکنی‌گزیدن محافظت کردن است، اما این امر چطور اتفاق می‌افتد؟ «بدین‌گونه که فانیان چیزهایی را رشد می‌دهند، مراقبت می‌کنند و می‌پرورانند: و چیزهایی را که قابل رویش نیستند به وجه خاصی می‌سازند. کاشتن در معنای محدود خود، بنا کردن و ساختن است. وقتی سکنی‌گزیدن، حضور چهارگانه را در چیزها نگاه می‌دارد و تأمین می‌کند در واقع می‌سازد» (همان، ص ۱۳). هایدگر تفکر و زبان را نیز به معنای ساختن و متعلق به سکنی‌گزیدن می‌داند. چنان که خاموش هستیم و تفکر می‌کنیم چیزی را می‌سازیم و مادامی که چیزی را می‌سازیم خاموش هستیم. همچنین در هنر و شعر، مادام با زبان چیزی ساخته می‌شود و عالمی مرئی می‌شود و برپا می‌گردد.

عالم‌های شعر و هنر، و سکنی‌گزیدن وجودی

هنر در معنای وسیع یونانی‌اش، «رویداد حقیقت» است و اثر هنری، چیزی است که در آن و از خلال آن، حقیقت روی می‌دهد. اما سکنی‌گزینی در این عالم چطور روی می‌دهد؟ در اینجا منظور عالم معماری است یا عالم مجسمه‌سازی؟ در نقاشی سکنی‌گزینیم یا در موسیقی؟ این عالم یک عالم فردی برای دازاین است یا یک عالم قومی برای فرهنگی که توسط هنر شکل می‌گیرد؟ «یک بنا، معبد یونانی... آنجا در میانه صخره‌ها پابرجاست. این بنا پیکره‌ی خدا را در خود پنهان می‌سازد و با این اختفا معبد را به واسطه‌ی ایوان روبازش به شکل محوطه‌ای مقدس جلوه‌گر می‌سازد... قلمرو فراگیر این بستر گشوده روابط، عالم این قوم تاریخی است. صرفاً در این قلمرو است که این قوم نخستین بار برای ایفای وظیفه‌اش به خویش باز می‌گردد» (همان، ص ۴۳). در معبد بی‌آنکه بدانیم با چه تعینی، «چیزی» برپا شده است. چیزی که به یک سکنی‌گزینی جمعی اشاره دارد و از طرح‌اندازی و سکنی‌گزینی فردی در اندیشه متقدم هایدگر متمایز است. عالم هنر نه تنها در اطراف ما

به صورت قومی برپاست و یک سکنی‌گزینی جمعی در آن داریم که به نحو فردی نیز از آن ما می‌شود. این چیز، این تخنه (techne) عالمی را ساخته است. چرا که هنر پوئیسس و آفریدن است، و آفریدن و ساختن همان اتفاقی است که در سکنی‌گزینی می‌افتد. یک تخنه‌تیسست در معنای یونانی‌اش، نه تنها چیزی می‌سازد که در دست است، بلکه کاری می‌کند که شکوهش را از برپا کردن عالم می‌گیرد. برپا کردن همان آفرینش شعری است که هایدگر در انسان شاعرانه سکنی می‌گزیند از آن سخن به میان آورد.

«البته این به آن معنی نیست که شعرگونگی به مثابه نوعی پیرایه و یا پاداش به سکونت اضافه می‌شود. و یا اینکه منش شاعرانه زیستن به هر طریقی و در هر سکنی‌گزینی روی می‌کند، بلکه عبارت «انسان شاعرانه سکنی می‌گزیند» می‌گوید: شعر موجب می‌شود که سکونت، سکونت باشد. در واقع شعر آن چیزی است که می‌گذارد ما منزل‌گزینیم. اما به چه طریقی می‌توانیم به مکانی برای سکونت دست یابیم؟ به وسیله بنا کردن. آفرینش شعری، که به ما اجازه سکنی می‌دهد، خود نوعی ساختن است» (هایدگر، ۲۰۰۲، ص ۵۶). این نحو از سکنی‌گزینی را که با بنا کردن شعر، معماری، نقاشی و به طور کل هنر در عالم زبان برپا می‌شود و مرئی می‌شود، می‌توانیم سکنی‌گزینی وجودی بنامیم که قابل اشاره است و «در اینجاست».

هایدگر در منشأ اثر هنری امر چهارگانه را انجمن نامیده است. در هنر نه تنها امر چهارگانه در پیکار می‌روند که در وحدت نیز درمی‌آیند و حول یک چیز به نحو ساده گرد می‌آیند. چهارگانه شامل آسمان (Himmel / Sky)، قدیسیان (Gottheiten / Divinities)، زمین (Erde / Earth) و فانیان (Sterblichen / Mortals) است. در سکنی‌گزینی وجودی، محافظت ازین چهارگانه روی می‌دهد و سکنی‌گزیدن در فضای معلق بین زمین و آسمان شکل می‌گیرد. انسان هم‌زمان نگاه به بالا، یعنی آسمان و قدیسیان و نگاه به پایین یعنی زمین و فانیان دارد و خودش همچنان بر روی زمین است. او در میانه خط عمودی ایستاده که یک‌سر در آسمان و سر دیگر در دل زمین است و هر دو هم از نظر عینی پنهان است. پس صحبت از جسم انسان نیست که قرار باشد بر روی زمین سکنی‌گزیند، بلکه دغدغه از هم نگاه است. نگاه میان قعر زمین و اوج آسمان. «این مابین به سکونت انسان اختصاص یافته است. اکنون می‌توانیم پیوندی که بدینسان برقرار شده است را بعد بنامیم» (همان،

ص ۶۳). منظور از بعد، امتداد فضا نیست، بلکه بنا بر گفته هولدرین انسان برای پیمایش خویش، در برابر آسمانی‌ها در حیطة بعد قرار می‌گیرد. انسان با چنین پیوند و پیمایشی، انسان می‌شود. هایدگر سکونت انسان را وابسته به چنین اعتنا و پیمایشی به آسمان را بعد می‌داند که البته زمین و آسمان به یک اندازه در آن اهمیت دارند. این در واقع پیوند زدن روی زمین و زیر آسمان بهم است.

سوم: عدم همچون عالم یا سکنی‌گزینی عدمی

در این بخش پس از توصیف عصر تصویر جهان که از دکارت شروع می‌شود، به تحلیل این موضوع خواهیم پرداخت که آیا دازاین می‌تواند همانگونه که در وجود سکنی دارد، در عدم نیز سکنی کند؟ به عبارت دیگر آیا تنها سکنی‌گزینی وجودی داریم یا می‌توانیم ادعا کنیم سکنی‌گزینی عدمی نیز داریم؟ برای این منظور دو تعریف جهان و عدم را واکاوی خواهیم کرد و به مفاهیمی که ذیل عدم قابل خوانش هستند نزدیک خواهیم شد.

عصر تصویر جهان

آنچه تا پیش ازین درباب جهان گفته شد، جهان هستومندی هایدگری بود. اما جهان دیگری نیز هست که از دکارت به بعد توصیف شد، مقبول افتاد و رایج شد. جهان دکارتی که در حوزه پژوهش قابلیت فهم دارد. «پژوهش زمانی هستندگان را در حیطة خود به کار می‌گیرد که بتواند توسط محاسبه، رفتار آینده‌شان را پیشبینی کند یا در مورد گذشته‌شان به نتایجی دست یابد» (Heidegger, 2002, p 65). اگر پژوهش مسیر فهم این جهان مدرن است، تصویر خروجی آن است. «مدرنیته با تصویرشدن جهان شاخصه می‌گیرد» (Ibid, p 68). «با کلمه «تصویر» در آغاز، آن چیزی اندیشیده شده که بیانگر تصویر یک چیز است. طبق این تعریف، «تصویر عالم» عبارت از «نقش موجود در کل» است. لکن «تصویر عالم» بیانگر بیش از این است. «عالم» در این معنا برای ما عبارت از «خود» آن است، یعنی «موجود در کل» آن چنان که بواقع در پیوند با ما وجود دارد» (هایدگر، ۱۹۹۹، ص ۱۱۷). اگر هایدگر در جهان-بودن دازاین و معنای جهان را به نحو پراگماتیک تعریف می‌کند، در دکارت سوژه و تصویر جهان در ذهن است که معنای همه

چیز را روشن می‌کند. «در جایی که «عالم» بدل به «تصویر» می‌شود، «روش» (سیستم) حاکمیت می‌یابد و گر چه این امر صرفاً در «تفکر» وقوع نمی‌یابد اما در جایی که روش (سیستم) به عنوان «هادی» است، همواره امکان خلی در نوع روش (سیستم) ساخته شده هم هست. این امر در حالی است که قدرت انسان در چنین «طرحی» همواره معتبر است» (همان، ص ۱۱۹). این تصویر که هایدگر آن را توصیف می‌کند به معنای عکس نیست، بلکه چنان تصویری در ذهن از کلیت جهان و موجود ایجاد گشته است که فراتر ازین ناحیه نباید رفت. در واقع در این عصر صفحه جهان‌بینی انسان بسته شده است و آنچه تبدیل به بازنمایی شود ملاک جهانیت جهان است.

ابژه دکارتی و تصویر متعین جهان

نادیده گرفتن پدیدار جهان و در عوض آن نشانیدن تصور هستندگان درون جهانی در مقام هستی‌شناسی، آن چیزی است که هایدگر در بوته نقد می‌گذارد. این در حالی است که جهان برای هایدگر همیشه در شدن و ظهور است حال آنکه شناخت برای دکارت به معنای شناخت ریاضی و فیزیکی است. در آن صورت «هرآنچه نوع هستی‌اش با آن‌گونه هستی که برای شناخت ریاضی دسترس‌پذیر است به قدر کفایت همخوان باشد به معنای اصیل و حقیقی است. چنین هستنده‌ای همواره آنی هست که هست» (هایدگر، ۲۰۰۲، ص ۲۶۱). هایدگر به این تعین غلیظ در ریاضیات می‌تازد و دلخواهش این است که نجات‌بخش اینچنین شناخت مرزبرداری باشد. آنچه مدام باقی می‌ماند آنی است که واقعاً هست، و این همان چیزی است که به نام ریاضیات می‌شناسدش. «آنچه از طریق ریاضیات در هستنده‌ای دست‌یافتنی است هستی آن هستنده را برمی‌سازد. بنابراین، برحسب نوعی ایده معین هستی که در مفهوم جوهریت ملفوف است و برحسب ایده نوعی شناخت که بدین‌سان هستندگان را می‌شناسد، هستی جهان گویی به «جهان» دیکته می‌شود» (همان). اومانیسیم کم‌کم و در چنین ساحتی است که شکل می‌گیرد، اومانیسیم بر مبنای علم استحسان. هایدگر با این نوع صلبیت هستندگان که مجال جلوه یافتن نمی‌یابند هم‌نظر نیست و سعی دارد هستندگان را ازین چهارچوب برهاند.

تلنگر هایدگری و تصویر نامتعیین جهان

علاوه بر نقدهایی که هایدگر در عصر تصویر جهان به معناهای دکارتی جهان وارد می‌کند، تعیین نیز مطرح است. تأکید هایدگر در شناخت جهان بر کلیدواژه نامتعیین است. او حتی از اطلاق عنوان نامتناهی به جهان می‌پرهیزد. زیرا خود این کلمه، تقید است. او از بستن صفحه جهان‌بینی می‌پرهیزد. جهان‌بینی که محدود به تصویر فیزیکی فرارسیده از سوی فیزیک‌دانان و «فعالیت‌های علمی» و «پژوهش‌های فیزیکی» مبتنی بر ریاضی است و پژوهش کردن در آن، یعنی محاسبه‌گری. محاسبه‌گری علم جدید در تلاش برای تعیین قانون‌ها و قاعده‌هاست. قانون اول نیوتن. قانون نسبیت عام. قانون سوم نیوتن... علم جدید کارخانه تولید قانون است تا تصویر کلی جهان را در اذهان تثبیت کند. این تصویر حتی به عنوان یک تصویر از عالم نیست، بلکه به عنوان عالم همچون تصویر است و این بدترین شکل عالم بودگی عالم است. زیرا باید قابل تصور و متصور در ذهن انسان باشد. گستره تصور در اینجا است که مهم می‌شود و هایدگر به این «تحدید» تلنگر می‌زند. ما قرار بود در جهان-هستن باشیم. در جهان-هستن‌ای که معطوف به موجود قابل تصور نباشد بلکه معطوف به وجود باشد. وجود محمل در ذهن ما ندارد و «جای» آن در محل تصور انسان نیست. هایدگر اما گویی دعوت به توجه به کنه پنهان تصویر جهان دارد که نه تنها عاری از چهارچوب، حد، قانون و محاسبه است، بلکه بسیار گریزپاست.

فراخوانی کنه پنهان جهان

الف. نیستی و عدم

در برخی از تعالیم شرقی و الهیاتی اعتقاد داریم عدم (Nothingness) آینه وجود پروردگار است. علم، عدم را نیستی مطلق تعریف می‌کند و آن را از دایره پژوهشی خود خارج می‌کند و به بررسی تحصیل‌گرایانه عرصه موجودات می‌پردازد. هایدگر در خطابه متافیزیک چیست؟ به مفهوم عدم می‌پردازد. «عدم را در کجا باید یافت؟ برای یافتن چیزی آیا اساساً نمی‌باید که پیشاپیش آن چیز را چیزی که حضور دارد بدانیم؟... اکنون آنچه جستجو می‌شود عدم است. سرانجام (باید پرسید که) آیا جستجویی هم وجود دارد که عاری از هر پیشفرضی

باشد یا (به بیانی دیگر) آن‌گونه جویندگی باشد که به یابندگی محض تعلق دارد» (هایدگر، ۲۰۰۴، ص ۲۳). هایدگر بیان می‌دارد حتی علم نیز به نحوی به عدم معترف است. «علم می‌خواهد دربارهٔ عدم هیچ چیز نداند. اما حتی اگر چنین باشد، آنچه مسلم است این است: آن‌جا که علم می‌کوشد تا به ذات خاص خودش جامهٔ بیان بپوشاند، دست یاری به سوی عدم دراز می‌کند. علم به آنچه ردش می‌کند متوسل می‌گردد» (همان، ص ۱۶۶).

در اکثر موارد عدم به عنوان ناموجود و پادمفهومی از وجود فرض می‌شود، اما در نظر هایدگر نه تنها چنین نیست، بلکه برای او وجود و عدم همبسته به یکدیگرند. «هایدگر متأخر، همچون هایدگر متقدم، تأکید دارد که ورای موجودات نیستی است. اما با آزاد شدن هایدگر از بند مابعدالطبیعه خصلت این نیستی در معرض بازنگری اساسی قرار می‌گیرد و دیگر نیستی «هولناک» «تهی» یا «منفی» نیست بلکه به نحو مثبت باید آن را نیستی (متعلق به قلمرو) «کثرات» دانست» (یانگ، ۲۰۰۵، ص ۲۱۳). بنابراین عدم دیگر در معنای نفی‌شدگی نمی‌آید، بلکه همچون خصلت‌های وجودی، از اگزیستانسیالی‌های دازاین است. «به عبارت دیگر، آن را باید نیستی معرفتی دانست نه نیستی وجودی. یعنی نیستی در این معنا و صرفاً در این معنا که ورای معیارهای غایی معلولیت ماست، یعنی در (نسبت با) ما نیستی است، رازگونه است» (همان). همچنین عدم به عنوان آنچه غیر از موجود است، حجاب هستی است، اما پرسش اینجاست که اگر صحبت از عدم به ما هو عدم است چگونه ممکن است حتی برای لمحهای بر ما عیان شود؟ هایدگر پاسخ می‌دهد در حالت ترس آگاهی (Angst / Anxiety).

ب. ترس آگاهی

ما معمولاً وقتی دچار ترس می‌شویم که شرایط خطرناک یا موجودی خطرناک، برابرمان قرار گیرد. در این شرایط ما دچار تغییرات بدنی، اضطراب و استرس می‌شویم. حتی ممکن است جیغ بکشیم یا آب دهانمان را قورت دهیم. «آنی که از آن می‌ترسیم همواره چیزی است درون‌جهانی و گزندناک که از ناحیهٔ معینی در همین نزدیکی‌ها به ما نزدیک می‌شود و در عین حال ممکن است به ما نرسد» (هایدگر، ۲۰۰۸، ص ۴۳۹). اما ترس آگاهی که هایدگر از آن حرف می‌زند چنین نیست. این نوع ترس آگاهی با آرامش همراه است. او از

رهگذار بیان تفاوت میان دو کلمه ترس و ترس‌آگاهی که هر دو یک پدیدار هستند، به این موضوع می‌پردازد که عدم رخ می‌نماید.

«در آزمون لرزان این تعلیق، که در گذر آن هیچ دستاویزی برای تمسک وجود ندارد، تنها دازاین محض است که هنوز آنجاست» (هایدگر، ۲۰۰۴، ص ۱۷۴). ترس‌آگاهی با آنکه یک پدیدار (پدیدار را نباید در معنای کانتی‌اش که نمود است فرض کرد) است ما برای آن «جا» پیدا نمی‌کنیم. «آنجا و اینجای معینی که آنچه تهدیدناک است و از سویه آن نزدیک شود دیده نمی‌شود. می‌توان در وصف آنچه ترس‌آگاهی فرارو می‌آورد چنین بیان کرد: آنچه تهدید می‌کند هیچ‌جا نیست» (همان، ص ۴۴۱). ترس‌آگاه بودن مستقیماً جهان همچون جهان را آشکار می‌کند. ترس‌آگاهی دازاین را فرابیش اصالت هستی‌اش همچون امکانی که همواره پیشاپیش هست می‌آورد. در این ترس‌آگاهی عدم رخ می‌نماید درست در همان آنی که موجودات از حیث کلی از دست می‌روند.

ج. راز به مثابه عدم هرروزینه

اگر جهان هرروزینه را به مثابه پردازش‌گری با موجودات درون‌جهانی و هستندگان توی دستی داشتیم، در اینجا توجه به ناموجودات را به مثابه عدم هرروزینه داریم. با پردازش‌گری در جهان هرروزینه حقیقت از مستوری به نامستوری می‌رسد اما از اندیشیدن به راز (Geheimnis/ Mystery) در عدم هرروزینه‌اش، نامستوری نامستور می‌ماند. اما راز به چه معناست؟

«راز چیزی است که پنهان می‌کند و محافظت می‌کند و ذاتاً پنهان باقی می‌ماند. در عین این که به شیوه ای ظاهر می‌شود» (ویس، ۲۰۱۸، ص ۱۷۰). پس آن‌طور که فهم می‌شود اگر ذات نا-مستوری (حقیقت)، مستوری است، راز واسط مستوری و نامستوری است. اما برای هایدگر حقیقت صرفاً درباره درستی گزاره‌ها نیست، بلکه شامل فرآیندی عمیق‌تر از ظهور یا آشکار شدن چیزها است. آشکار شدنی که با یک پنهان سازی همزمان همراه است. رمز و راز در این فعل و انفعال پویا است که در آن چیزی همیشه تا حدی پنهان است، حتی زمانی که نامستور می‌شود. همچنین دیدیم از امر چهارگانه یا همان انجمن، پیکار درمی‌افتد اما هایدگر مطلب را هرچقدر هم می‌گشاید چیزی که بفهمیم آن چیز

دقیقا چیست به دست‌مان نمی‌آید. بله ما معنای زمین را فهم می‌کنیم، معنای آسمان، قدسیان و فانیان را هم فهم می‌کنیم. معنای عالم را هم فهم می‌کنیم اما تا می‌رسیم به پیکار و جدل میان آن‌ها، نمی‌فهمیم هایدگر از چه حرف می‌زند. چیزی نامستور می‌شود و چیزهایی همچنان مستور است. از خویش می‌پرسی آیا فیلسوف در پس صحبت از زمین، درباب امر مقدس حرف می‌زند؟ گویی که خصلت زمین پنهان‌داری است و باید بپذیریم اینجا فراخوانی راز مرسوم است. «چنانکه خواهیم دید، «زمین»، به معنایی که در منشأ به کار رفته، از واژگان هایدگر کنار نهاده می‌شود. اما مفهومی که این واژه بیانگر آن است چنین نمی‌شود، بلکه با عباراتی که تا حدودی روشن و گویاترند، بیان می‌شود. عباراتی نظیر «امر مرموز»، به «چنگ نیامدنی»، «دیگری»، «تابش الوهی»، و از همه محوری‌تر امر قدسی» (یانگ، ۲۰۰۵، ص ۷۴).

حتی هنگامیکه هایدگر از هنر بزرگ حرف می‌زند، در کنار تمام حقایق وجودی که ما فهم می‌کنیم، امری گریزپا و به دست نیامده چون راز و معما در آن جاری است. همه چیز بر ما شفاف نمی‌شود. معمایی که کسی سر آن توافق نمی‌کند. «هنر بزرگ نه تنها «راز» را ظاهر می‌سازد، بلکه خود نیز ذاتاً رازآلود است» (همان، ص ۸۹). ندای وجدان (Gewissen/ Conscience) وجه دیگری از راز در اندیشه هایدگر است. این یک ندای درونی است که دازاین را به امکان‌های (Möglichkeit / Possibility) خود فرا می‌خواند و آن را با اسرار ذاتی وجودش، مانند تناهی و معنای هستی، مواجه می‌کند. این ندا را در سکوت، ساکن خویش می‌کنیم. در هنر بزرگ با مراقبت از امر چهارگانه هم به نحو وجودی ساکن «اینجا» هستیم و حضور داریم و آن را فهم می‌کنیم هم به نحو عدمی ساکن «آنجا» هستیم. در نحو دوم سکنی، تنها به رازبودگی آن توجه داریم و توسط کنه پنهانی که هرگز نامستور نمی‌شود و به دست نمی‌آید، فراخوانده می‌شویم.

هایدگر در «پرسش درباب تکنولوژی» می‌گوید که با نظریه صورت حقیقی حقیقت - به عبارت دیگر با فهم اینکه حقیقت اختفای آشکارشونده است و اینکه عالم صرفاً «وجه» معقول آن «راز» دست نیافتنی است - ما باز هم نجات نمی‌یابیم. بنابراین باید راز را به عنوان بخشی از کنه پنهان جهان پذیرفت، به ندای وجدان گوش داد و به آن فرصت رازیدن داد، بی‌آنکه لزوماً یقینی به حل این راز داشته باشیم.

د. امر اعظم

راز نسبتی هم با امر اعظم دارد یا بهتر آن است بگوییم امر اعظم نسبتی با راز و گریزپایی حقیقت دارد که به دست نمی‌آید. در دوره مدرنیته ما دیگر امر اعظم نداریم، بلکه امر غول‌آسا داریم. امر غول‌آسا گریزپا نیست و در عالم عدم سکنی ندارد. «در همه جا و در گوناگون‌ترین ساختارها، عنصر غول‌آسا، ظاهر می‌شود. البته این عنصر غول‌آسا در دو جهت بسیار بزرگ و بسیار کوچک ظاهر می‌شود. عنصر غول‌آسا خود را در قالبی مطرح می‌دارد که رخصت ناپدید شدن را به خود می‌دهد، یعنی در فاصله‌های بزرگ توسط هواپیما و نیز توسط رادیو که با چرخش یک پیچ می‌توان از اتفاقات آن سوی «عالم» بلافاصله مطلع شد» (هایدگر، ۱۹۹۹، ص ۱۳۶). امور در عصر تصویر جهان قابل تصور و تحدید شده هستند. در چنین جهانی دیگر امر اعظم که پهلو به پهلو نامتناهی می‌زند قابل گنجایش نیست. زیرا ظرف و ظرفیت این عصر محدود است و هر مفهومی را به عرصه‌ی تناهی می‌برد. در چنین جهانی ما در عوض امر اعظم با امر غول‌آسا مواجه هستیم. «این امر همان «سایه غیرقابل رؤیت» است، که به گرد هر چیزی در همه گم‌مرد می‌شود و این به هنگامی است که انسان بدل به «سوژه» و عالم بدل به «تصویر» می‌شود» (همان، ص ۱۳۷). بنابراین تلنگر هایدگر برای تصویر متعین جهان در این عصر، شامل نگهداری از امر اعظم هم می‌شود.

نتیجه‌گیری

هایدگر در دوره متقدم تفکر از سکنی‌گزینی تحت مبحث در-جهان-بودن و جهان‌هرروزینه که هستن دازاین در آن پردازشگرانه است، سخن گفته است. در این مقاله کوشیدیم دو معنای دیگر از سکنی‌گزینی را نزد او استخراج کنیم. این دو معنا با در-مکان-هستن و در-آنجا-هستن رابطه دارد. می‌توان در-مکان-هستن را که توأم با طرح‌اندازی و ساختن است را سکنی‌گزینی وجودی نامید. همچنان که با زبان می‌زبانیم و چیزی را از آن خود می‌کنیم و در عالم شعر و هنر می‌عالمیم و چیزی «در اینجا» حضور می‌یابد، سکنی‌گزینی وجودی داریم. اما نحوی دیگر از سکنی‌گزینی داریم که «در آنجا» حضور دارد، بدست نمی‌آید و گریزپاست، بلکه تنها می‌توان آن را فراخواند. این فراخوانی در

ترس‌آگاهی، مواجهه با عدم، گوش فرادادن به ندای وجدان، اعتنا به راز، امر چهارگانه و مواجهه با امر اعظم اتفاق می‌افتد. در نحو دوم سکنی‌گزینی، عدمی را فرا می‌خوانیم که اگرچه حجاب از خود بر نمی‌گیرد، اما رازبودگی می‌کند و در ما می‌رازد. این نحو از سکنی‌گزینی با مراقبت از ناموجودات و «آنجا هستن» رابطه تنگاتنگ دارد. زیرا معنای حقیقی سکنی‌گزیدن نزد هایدگر مراقبت و حضور است. زیست دوگانه شهری-جنگلی هایدگر نیز اشاره به سکنی‌گزینی وجودی-عدمی او دارد. او در تاریکی جنگل و به دور از هیاهوی نئون‌های شهر، در پی فراچنگ آوردن آن چیزی بوده است که شاید تنها لحظه‌ای خود را بر او عیان سازد و سپس بگریزد.

مشارکت نویسندگان

نگارش این مقاله توسط وحیده ابراهیم‌زاده انجام شده است و آقای دکتر علی‌نقی باقرشاهی به عنوان استاد راهنما ناظر و راهگشا برای نویسنده اول بودند.

تشکر و قدردانی

این پژوهش از رساله کارشناسی‌ارشد وحیده ابراهیم‌زاده استخراج شده است و از این جهت از دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) به عنوان حامی معنوی قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

منابع و مآخذ

- Ahmadi B, *Heidegger and Fundamental Questions*. Tehran: Markaz Publications; 2021. Persian.
- Bijan A. [Translation of *Martin Heidegger An Illustrated Study*]. Bimel W (Author). Tehran: Soroush Publications; 2008. Persian.
- Bagheri SH. [Translation of *Heidegger zur Einfuhrung*]. Figal G (Author). Tehran: Hekmat Publications; 2014. Persian.

- Hanai Kashani M. [Translation of *Existential Philosophy*]. Macquarrie J (Author). Tehran: Hermes Publications; 1998. Persian.
- Olyaei SH. [Translation of *Dictionnaire Heidegger*]. Vaysse J (Author). Tehran: Qoqnoos Publications; 2018. Persian.
- Jamadi S. [Translation of *Sein Und Zeit*]. Heidegger M (Author). Tehran: Qoqnoos Publications; 2008. Persian.
- Jamadi S. [Translation of *Was ist Metaphysik?*]. Heidegger M (Author). Tehran: Qoqnoos Publications; 2004. Persian.
- Manouchehri A. [Translation of *Poetry, Language and Thought*]. Heidegger M (Author). Tehran: Mola Publications; 2002. Persian.
- Asadi M. [Translation of *holzwege*]. Heidegger M (Author). Tehran: Darj Publications; 1999. Persian.
- Maziar A. [Translation of *Heidegger's philosophy of art*]. Young J (Author). Tehran: Gam No Publications; 2005. Persian.
- Heidegger M. *Being and Time*. J. Macquarrie, & E. Robinson, Oxford: Blackwell; 2001.
- *Poetry, Language and Thought*. Albert Hofstadter, New York: Harper; 1975.
- Inwood M. *A Heidegger Dictionary*. Oxford: Blackwell; 1999.
- Heydari, Ahmad Ali. [The position of "Da" in "Dasein" of Heidegger's book "Being and Time"]. *Journal of Hekmat and Philosophy magazine*. 2006; 2(4):11-30. Persian.

معرفی نویسندگان

وحیده ابراهیم‌زاده دانشجوی دکتری فلسفه محض در دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین است. ایشان ابتدا لیسانس و فوق لیسانس خود را در رشته مهندسی معماری اخذ کرد. سپس به علت علاقه وافر به فلسفه، مجدد در مقطع فوق لیسانس شرکت کرد و پژوهش در این رشته را ادامه داد. حوزه مورد علاقه ایشان پژوهش‌های فلسفی میان‌رشته‌ای است.

Ebrahimzade, V. Ph.D. Student in Philosophy, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
ezvahide@gmail.com

علی‌نقی باقرشاهی دانشیار گروه فلسفه در دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین است. ایشان همچنین از سال ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۰ مدیریت گروه آموزشی گروه فلسفه را در دانشگاه امام خمینی (ره) قزوین به عهده داشتند. همچنین ایشان صاحب تألیفاتی به زبان فارسی و انگلیسی در زمینه‌های فلسفه معاصر غرب و مکتب‌های معاصر فلسفه هند است.

Baqershahi, A.N. Associate Professor, Philosophy, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.

baghersshahi@hum.ikiu.ac.ir

How to cite this paper:

Vahide Ebrahimzade and Ali Naqi Baqershahi (2025). Heidegger and the Dwelling of Dasein in the Age of World Picture. *Journal of Ontological Researches*, 13 (26), 657-684. Persian.

DOI: 10.22061/orj.2025.2275

URI: https://orj.sru.ac.ir/article_2275.html

Copyrights for this article are retained by the author(s) with publishing rights granted to SRU Press. The content of this article is subject to the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY-NC 4.0) License. For more information, please visit <https://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>.